

جمعیت ایرانی دفاع از حقوق بشر

امیر طیرانی

**** بنا به نوشته مهندس بازرگان:** „فکر تاسیس جمعیت دفاع از آزادی و حقوق بشر در ایران در گردهمایی چند تن از شخصیت های مبارز و سرشناس در تاریخ 25 فروردین 1356 در منزل آقای پولادی شکل گرفت“. در آن جلسه که به افتخار علی اصغر حاج سیدجوادی و به مناسبت انتشار نامه سرگشاده وی به شاه برگزار شد. در آن جلسه دکتر شریعتی، مهندس بازرگان و علی اصغر حاج سیدجوادی پیرامون شرایط سیاسی ایران سخنرانی کردند و حاضران درباره ضرورت راه اندازی يك حرکت جمعی برای مبارزه با رژیم شاه با یکدیگر بحث و گفت گو کردند. در یکی از آن جلسات به پیشنهاد فتح الله بنی صدر تاسیس „جمعیت ایرانی حقوق بشر“ مورد موافقت حاضران قرار گرفت .

**** در 11 آبان 1356** بیانیه ای با امضای نزدیک به شصت تن از شخصیت های سیاسی و فرهنگی منتشر شد که در آن خواستار آزادی زندانیان سیاسی، اجرای قانون اساسی، الغای نظام تك حزبی، انحلال مجلسین و تجدید انتخابات آزاد، استقلال قوه قضاییه و... شده بودند. از جمله امضا کنندگان این متن مهندس بازرگان، دکتر سحابی، دکتر سنجابی، داریوش فروهر، دکتر پیمان و... بودند.

**** در 16 آذر 29 تن از امضا کنندگان نامه‌های پیشین با ارسال نامه سرگشاده مفصلی به دبیرکل سازمان ملل متحد ضمن تشریح وضعیت سیاسی ایران و برشمردن جنایت‌های رژیم، تاسیس کمیته ایرانی حقوق بشر را اعلام کردند. بازرگان، سحابی، فروهر، سنجابی، پیمان، سامی، شمس آل احمد، حسینی، خلیل رضایی، هاشم صباغیان، علی اصغر و احمد صدر حاج سید جوادی، محمد ملکی، ابراهیم یونسی، منوچهر هزارخانی، نورعلی تابنده، صالح بنافتی، علی شریعتمداری، اسلام کاظمیه، ناصر میناچی، عبدالکریم لاهیجی، علی اصغر مسعودی از جمله امضا کنندگان نامه و موسسان جمعیت بودند. در 19 آذر 1356 مهندس بازرگان و دکتر سنجابی با انتشار اطلاعیه‌ای رسماً تشکیل جمعیت (کمیته) ایرانی دفاع از حقوق بشر را اعلام داشتند .**

**** انتشار اطلاعیه، بیانیه و تحلیل شرایط سیاسی کشور، نامه‌نگاری با مقامات داخلی و خارجی و شخصیت‌های مذهبی و سیاسی، برگزاری تجمع و تظاهرات علیه رژیم و نیز برگزاری مصاحبه با خبرنگاران و تشریح وضع کشور از جمله مهمترین اقدامات جمعیت از آغاز تاسیس تا پیروزی انقلاب که زمان پایان فعالیت‌های آن به شمار می‌رفت بود.**

در نخستین نامه اعضای جمعیت به دبیرکل سازمان ملل متحد که بیانیه تاسیس جمعیت نیز محسوب می‌شد، جمعیت به طور مشروح وضعیت سیاسی ایران و دلایل تاسیس خود را برشمرد. مهم‌ترین مواردی که در آن نامه بر آنها تأکید شده بود، نقض مکرر قانون اساسی،

نظام تك حزبی، انتخابات غیر آزاد و فرمایشی، سانسور مطبوعات، محاکمات غیرقانونی و شکنجه زندانیان سیاسی و...بود. در این نامه لبه اصلی حمله متوجه شخص شاه بود .

**** در نامه مورخ 11 اردیبهشت 1357 جمعیت به شخص شاه با اشاره به کشتار مردم در قم، تبریز و یزد و نیز حمله به دانشجویان در کوه‌های شمال تهران و بمب گذاری در مقابل منازل شخصیت‌های سیاسی و... بار دیگر مسئولیت همه اتفاقات را متوجه او ساختند.**

**** این موضع گیری‌های صریح در حالی صورت می‌گرفت که در آن روزها کمیته انتقام که از سوی ساواک به راه افتاده بود اقدام به بمب گذاری در مقابل خانه و محل کار رهبران و فعالان کرد. در 21 فروردین دکتر حبیب الله پیمان از مطبش ربوده و پس از ضرب و شتم در بیابان‌های اطراف تهران رها شد. علی اصغر حاج سیدجوادی نیز به وسیله تلفن تهدید به مرگ شده بود. در مقابل خانه‌هایی که بمب منفجر شده بود اعلامیه‌ای با این مضمون که : „ این اولین اخطار سازمان زیرزمینی انتقام به شما است“ بر جای گذاشته شده بود.**

**** جمعیت دفاع در 26 آذر 1357 به همراه هفت جمعیت دیگر و نیز جمعی از رجال روحانی و سیاسی بیانیه‌ای منتشر کرد. در این بیانیه چهارماده‌ای خلع شاه از سلطنت، غیرقانونی بودن دولت از هاری، درخواست از ارتشیان برای پیوستن به مردم و نیز هشدار به دولت های خارجی درباره عدم حمایت از شاه که از نظر مردم ایران غیرقانونی و غاصب است مطرح شده بود.**

****جمعیت دفاع در طول حیات چهارده ماهه خود علاوه بر آگاهی بخشی، اقدامات دیگری را نیز انجام داد که از جمله آنها پیگیری وضعیت زندانیان سیاسی، زندانیان در تبعید و نیز کسانی بود که از سوی ماموران انتظامی در گیر و دار حوادث روز دستگیر یا مورد ضرب و شتم قرار می گرفتند.**

**** در جلسه روز 31 فروردین 1357 جمعیت مهندس بازرگان به عنوان رییس هیات اجرایی، علی اصغر حاج سید جوادی به عنوان نایب رییس، ناصر میناچی به عنوان خزانه دار انتخاب شدند. احمد صدر حاج سید جوادی، دکتر کریم سنجابی، عبدالکریم لاهیجی و حسن نزیه نیز به عنوان اعضای کمیته برگزیده شدند. این تغییر، اختلافاتی در میان اعضای جمعیت به وجود آورد و دکتر سنجابی از جمعیت فاصله گرفت.**